

datum 10-02-2006

volgnr. 2005-2006/5

Advies

Anoniem donorschap Het recht van het kind om zijn ouders te kennen

Naar aanleiding van de bespreking van het wetsvoorstel medisch begeleide voortplanting buigt de werkgroep Bio-ethiek van de Senaat zich over de problematiek van de anonieme donatie van gameten (geslachtscellen).
Senator Jacinta De Roeck vraagt het Kinderrechtencommissariaat naar een standpunt hierover.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00

fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechten.be

1 Situering

Zwanger worden en een kind ter wereld brengen vraagt voor sommige koppels een intensieve medische begeleiding. Het aantal koppels met vruchtbaarheidsproblemen neemt toe. Ook steeds meer lesbische koppels¹ willen via donorinseminatie een kind ter wereld brengen.² 'Medisch begeleide voortplanting' wordt gebruikt als verzamelnaam voor allerlei medische vruchtbaarheidstechnieken zoals kunstmatige bevruchting, in-vitrofertilisatie, intracytoplasmatische sperma-injectie.³

In dit advies gaan we dieper in op kunstmatige bevruchting waarbij een donor betrokken is. Spermadonatie is de bekendste vorm en wordt in de praktijk afgekort als KID of kunstmatige inseminatie met een donor. Naast spermadonatie is ook eiceldonatie mogelijk.⁴

Kunstmatige inseminatie is geen nieuw fenomeen maar de voorbije 20 jaar is er wel een evolutie merkbaar. Professor Dr. Anne Brewaeys wijst op een evolutie naar meer openheid, te vergelijken met de praktijk van adoptie. Uit vrees voor inmen-ging bestond er lange tijd een waterdicht schot tussen (het gezin van) de donor en het gezin van de wensouders. De twee pijlers van KID waren geheimhouding en anonimiteit. Ouders zwegen tegen hun kind over de bevruchtingstechniek die ze gebruikten en de donor bleef volstrekt anoniem. Deze pijlers van geheimhouding en anonimiteit worden vandaag in vraag gesteld. Ethisch gezien leven we met de overtuiging dat mensen het recht hebben om te weten van wie ze biologisch afstammen.⁵ Dat geldt ook voor kinderen. In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is het recht om z'n ouders te kennen expliciet opgenomen. Verschillende landen hebben hun wetgeving reeds veranderd. Donoren moeten er hun identiteit laten registreren en donorkinderen hebben onder bepaalde voorwaarden toegang tot deze donorgegevens.

¹ Een alternatief voor lesbische koppels die hun kinderwens willen realiseren is de zelfinseminatie met een gekende donor. Voor homoseksuele mannen met een kinderwens biedt kunstmatige inseminatie geen uitweg.

² In 2004 telden we in Vlaanderen 62.657 geboorten. De voorbije zeven jaar zijn jaarlijks ongeveer 4 % van het aantal zwangerschappen ontstaan na bevruchtingstechnieken. Zie: STUDIECENTRUM VOOR PERINATALE EPIDEMIOLOGIE, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2004*, Brussel, 2005, 76 p. Dit rapport bevat de perinatale gegevens over alle ziekenhuisgeboorten van de 70 Vlaamse kraamafdelingen (plus ZA VU Brussel) en 368 thuisbevallingen.

³ Zie: Wetsvoorstel over de medisch begeleide voortplanting, *Parl.St. Senaat*, 2004-2005, nr.1067/1. (Memorie van Toelichting)

⁴ Spermadonatie is de oudste vorm van gamentendonatie die vooral vanaf de jaren 70 een sterke stijging heeft gekend. Eiceldonatie is een recente techniek die sinds de jaren 80 met de IVF-techniek werd geïntroduceerd. De donor is hier steeds een vrouw die aan een andere vrouw doneert. Eiceldonatie is ingrijpend en niet geheel zonder risico voor de donor. Eicellen zijn meer schaars dan zaadcellen en kunnen vooralsnog niet worden ingevroren. Zie: Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, het bewaren en het verstrekken van gegevens bij de donatie van gameten en wetsvoorstel houdende regeling, *Parl.St. Senaat*, 2004-2005, nr.559/2, 3.

⁵ Zie: Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, het bewaren en het verstrekken van gegevens bij de donatie van gameten en wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, bewaren, implanteren en beheer van gegevens over menselijk celmateriaal *Parl.St. Senaat* 2004-2005, nr.559/2, 3-4. (Hoorzitting op 30 november 2004 met professor dr. Anne Brewaeys, psychologe polikliniek fertiliteit, universitair medisch centrum Leiden)

In de huidige praktijk in België is het gebruikelijk om de anonimiteit van de donor te bewaren.⁶ Ook de donor heeft geen informatie over zijn donatie en hij wordt evenmin geïnformeerd of er uit zijn donatie kinderen zijn geboren.

Hoewel de medische praktijk wel onderworpen is aan procedurele regelingen die kwaliteitsgaranties bieden, is de medisch begeleide bevruchting in België nog niet wettelijk omkaderd. Het wetsvoorstel over de medisch begeleide voortplanting wil hier verandering in brengen.⁷

Het debat rond de anonimiteit van het donorschap komt hiermee ook op de voorgrond.

- Het Raadgevend Comité voor de bio-ethiek pleit voor een tussenoplossing of een tweesporenbeleid.⁸ De donor kan kiezen of hij al dan niet identificeerbaar wil zijn. De ouders kiezen voor een identificeerbare of niet-identificeerbare donor.⁹ Vanaf een bepaalde leeftijd kan het kind kiezen om de donor al dan niet te kennen in het geval de ouders ervoor hebben gekozen dat de donor identificeerbaar is.
- Het wetsvoorstel rond het verzamelen en bewaren van gameten en menselijk celmateriaal stelt ook dit tweesporenbeleid voor. Het vertrekpunt in dit voorstel is de verplichting om de gegevens van elke donor in een centrale gegevensbank op te slaan. Als men beroep doet op een niet-anonieme donor kunnen de persoonsidentificerende gegevens op verzoek van het kind vanaf 16 jaar worden opgevraagd op voorwaarde dat de donor daarmee heeft ingestemd. Bij conflict moet de rechter een oordeel vellen.¹⁰
- Het wetsvoorstel rond het verzamelen, bewaren, implanteren en beheer van gegevens over menselijk celmateriaal focust op het oprichten van een centrale instantie die de gegevens van donoren van gameten (geslachtscellen) zal bewaren. Zowel medische, sociale als identificatiegegevens van de donor moeten worden bewaard. Kinderen ouder dan 12 jaar kunnen volgens dit wetsvoorstel de medische en sociale gegevens opvragen, weliswaar onder professionele begeleiding van een multidisciplinair team. Identificeerbare gegevens kunnen echter niet worden opgevraagd. Ze worden enkel bijgehouden voor het geval de anonimiteit van donoren als regel ooit zou worden opgeheven.¹¹
- In het wetsvoorstel rond de medisch begeleide voortplanting¹² blijft het principe van de anonimiteit van de donor behouden. Medische gegevens, fysieke kenmerken, opleiding, beroep en gegevens over de persoonlijkheid

⁶ Om medische redenen houden de spermabanken wel een register van donoren en ontvangers bij. De voorzorgsmaatregelen om de vertrouwelijkheid van dergelijke registers te garanderen, verschillen van centrum tot centrum. Zie: RAADGEVEND COMITE VOOR BIO-ETHIEK, advies nr.27 van 8 maart 2004 betreffende de donatie van eicellen en sperma, 11-13.

⁷ Wetsvoorstel over de medisch begeleide voortplanting, *Parl.St.* Senaat 2004-2005, nr.1067/1.

⁸ RAADGEVEND COMITE VOOR DE BIO-ETHIEK, Advies nr. 27 van 8 maart 2004 betreffende de donatie van eicellen en sperma. Voor raadpleging van de adviezen van het Raadgevend Comité, zie: www.health.fgov.be/bioeth/nl/advies/advies-index.htm.

⁹ In Nederland heeft men ervaring met dit tweesporensysteem. Het zogenaamde 'A-loket' werkte met anonieme donoren, het 'B-loket' met identificeerbare donoren.

¹⁰ Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, het bewaren en het verstrekken van gegevens bij de donatie van gameten *Parl.St.* Senaat 2003-2004, nr.559/1.

¹¹ Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, bewaren, implanteren en beheer van gegevens over menselijk celmateriaal, *Parl.St.* Senaat 2004-2005, nr.1011/1.

¹² Wetsvoorstel over de medisch begeleide voortplanting, *Parl.St.* Senaat 2004-2005, nr.1067/1.

worden verzameld en ter beschikking gesteld van een centraal opslag- en bewaarcentrum. Medische gegevens kunnen worden opgevraagd door de wensouder(s) of de huisarts. De overige niet-identificerende persoonsgegevens kunnen worden opgevraagd door de wensouders en door het donorkind. Het meedelen van persoonsidentificerende gegevens blijft verboden.

2 Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind?

Artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind biedt een concreet en direct aanknopingspunt voor de vraag naar de rechten van het kind geboren uit een anoniem donorschap.

Artikel 7

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven **en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen** en door hen te worden verzorgd.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

2.1. Het recht om z'n ouders te kennen?

De term 'ouders' in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind moet in de ruimst mogelijke zin worden gelezen: zowel de wettelijke, als de biologische en de genetische ouders worden bedoeld.¹³ Deze ruime interpretatie kan uit diverse bronnen worden afgeleid. Ten eerste zijn er de beperkende verklaringen of de voorbehouden¹⁴ die verschillende landen bij artikel 7 hebben afgelegd. Indien de term 'ouders' beperkt bedoeld zou zijn, waren deze voorbehouden zinloos. Onrechtstreeks tonen de voorbehouden aan dat de verdragsluitende staten een ruime invulling van de term 'ouders' voor ogen hadden.

Verder wordt de ruime interpretatie ook bevestigd door de Concluding Observations van het Comité voor de Rechten van het Kind. Frankrijk, dat bekend staat om zijn strikte houding omtrent anonimiteit van de ouders van geadopteerden of donors, wordt door het Comité op de vingers getikt. Ook in de Concluding Observations van Denemarken en Noorwegen wordt op ondubbelzinnige wijze verwezen naar medisch begeleide bevruchtingstechnieken en art. 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.¹⁵

Een tweede hinderpaal in de interpretatie is de formulering 'voor zover als mogelijk'. In de rechtsliteratuur gaat men ervan uit dat deze zinsnede niet gelezen moet worden als 'in zoverre de staten het gepast achten'. Het moet in de eerste plaats letterlijk geïnterpreteerd worden als 'in zoverre het mogelijk is', waarbij 'mogelijk' slaat op 'materiële mogelijkheid'. In de tweede plaats moet 'voor zover als mogelijk' begrepen worden in het licht van de andere bepalingen van het verdrag. Indien het belang van het kind het vereist, kan het geoorloofd zijn om een inbreuk te

¹³ UNICEF, *Implementation Handbook*, New York, United Nations Children's Fund, 2002, 117. De term 'genetische ouder' kunnen we omschrijven als de ouder die genetisch materiaal leverde. De 'biologische ouder' is de ouder die het kind ter wereld brengt.

¹⁴ Artikel 51 van het Verdrag bepaalt dat staten op het ogenblik van het neerleggen van de bekrachtigingsoorkonde een voorbehoud of reserve kunnen maken bij bepalingen uit het Verdrag, hoewel een voorbehoud dat niet verenigbaar is met het doel en de strekking van het verdrag niet is toegestaan. VERHELLEN E., *Verdrag inzake de rechten van het kind*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 2000, 101.

¹⁵ In het tijdschrift voor het Belgisch burgerlijk recht vindt u uitgebreide bespreking van deze interpretatie alsook de bronvermelding naar de geformuleerde voorbehouden en de Concluding Observations, zie: VAN BROECK, J., "Het recht van een geadopteerde om zijn geboorte-ouders te kennen. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan..." (noot onder EHRM 13 februari 2003), *T.B.B.R.* 2003, 409-411.

plegen op het recht om de ouders te kennen. Het belang van het kind kan vereisen dat de identiteitsgegevens niet worden bekendgemaakt.¹⁶

Paragraaf 2 van artikel 7 bepaalt dat het in de eerste paragraaf beschreven recht wordt geïmplementeerd in overeenstemming met het nationale recht en andere internationaal-rechtelijke instrumenten. Dit betekent dat Staten wel een interpretatieruimte hebben bij de concrete uitwerking van het recht maar dat de essentie van het recht om z'n ouders te kennen niet in het gedrang mag worden gebracht. Vanuit het oogpunt van een rechtenbenadering is het algemeen in het belang van het kind dat een kind het recht heeft om zijn ouders te kennen. Slechts indien het welzijn of het belang van het individuele kind hier niet mee gediend is, kan hiervan worden afgeweken.

Het is aan de staten om te beslissen onder welke omstandigheden en via welke procedures het kind kennis kan nemen van de gegevens. Dit laat dus ruimte om rekening te houden met de rechten die andere betrokkenen uit internationale instrumenten putten.¹⁷

2.2. De rechten van de andere betrokkenen

Hoe kan het recht van het kind om z'n ouders te kennen verzoend worden met het recht van de andere betrokkenen? Het recht van het kind op informatie over zijn afkomst kan in aanvaring komen met het recht op bescherming van het privé- en familielevens van zowel de wensouders als de donor. Hoe kunnen deze rechten tegenover mekaar worden afgewogen? Jeroen Van Broeck komt tot de conclusie dat de redenering die het meest verenigbaar is met artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en met artikel 8 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens¹⁸ deze is waarbij een onafhankelijke instantie de mogelijkheid wordt gelaten om de weigering van de donor te beoordelen en over te gaan tot een belangenafweging.¹⁹ Regelgeving moet minimaal voorzien in de verzameling van identiteitsgegevens en moet de mogelijkheid bieden om deze gegevens te raadplegen. Bij weigering van toegang tot deze gegevens door de andere betrokkenen moet een onafhankelijke instantie de vraag tot kennisname kunnen beoordelen en de belangen afwegen. Blijkt bij deze belangenafweging dat er sprake is van evenwaardigheid dan dient op grond van de algemene regel van artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorrang te worden gegeven aan de belangen van de minderjarige.²⁰

¹⁶ VAN BROECK, J., *l.c.*, 411-412.

¹⁷ *Ibid.*, p. 411-412.

¹⁸ Artikel 8 van het EVRM beschermt het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven. Een specifiek aspect van dit recht gaat over het recht op toegang tot bepaalde dossiers en het recht om bepaalde informatie te krijgen. In 1989 oordeelde het Hof voor de Rechten van de mens in de zaak Gaskin dat toegang tot gegevens uit het verleden van de betrokkene uit een hulpverleningsdossier onder de bescherming van artikel 8 EVRM valt. Artikel 8 houdt ook positieve verplichtingen in voor de Staten. In de zaak Odièvre erkent het Hof op grond van artikel 8 EVRM het recht op toegang tot gegevens over iemands biologische afstamming. Voor meer informatie, zie: VAN BROECK, J., *l.c.*, 412-141.

¹⁹ *Ibid.*, p.415.

²⁰ Wanneer er verschillende belangen in het geding zijn, vormt het belang van het kind een eerste overweging.

3 De nieuwe wetgeving in Nederland

Verschillende landen hebben hun wetgeving rond donorschap aangepast. We nemen hier het voorbeeld van de recente nieuwe Nederlandse wetgeving waarin we de hierboven beschreven uitgangspunten terugvinden.²¹

De nieuwe wet gaat ervan uit dat kinderen in beginsel het recht hebben om te achterhalen van wie zij afstammen. Dit betekent dat de anonimiteit van eicel- en zaaddonoren ondergeschikt is aan het recht van het kind om te weten van wie het biologisch afstamt. Dit betekent voor donoren dat zij vanaf 1 juni 2004 alleen maar kunnen doneren als zij geen bezwaar maken tegen het registreren van bepaalde gegevens en tegen de mogelijkheid dat bepaalde gegevens kunnen worden verstrekt aan de nakomelingen en ouders.

Als er een behandeling heeft plaatsgevonden met een donoreicel, een donorembryo of met donorzaad worden een aantal gegevens van de donor doorgegeven aan de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting. De Stichting bewaart en beheert deze gegevens. Als een donorkind, of een ouder of een huisarts van een donorkind daar om vraagt, kan de Stichting bepaalde gegevens verstrekken:

- Donorkinderen van 12 t/m 15 jaar en ouder(s) van donorkinderen van 0 tot en met 11 jaar kunnen algemene gegevens opvragen, zoals lengte, gewicht, kleur haar en enkele karaktereigenschappen;
- Donorkinderen van 16 jaar en ouder kunnen ook persoonsidentificerende gegevens opvragen, zoals de naam en adres van de donor;
- Huisartsen van donorkinderen kunnen als dat noodzakelijk is medische gegevens opvragen, zoals erfelijke gegevens of de bloedgroep.

Als de donor bezwaar aantekent tegen het verstrekken van de persoonsidentificerende gegevens zal de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting de belangen van de donor afwegen tegen de belangen van het kind. De wet stelt dat de belangen van het kind primeren op het belang van de donor.

Ouders hebben géén toegang tot persoonsidentificerende gegevens van de donor. Ook de donor kan geen gegevens over het kind opvragen, ook niet over de vraag of er kinderen uit de donatie zijn voortgekomen.

²¹ Op 1 juni 2004 is de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting in werking getreden. In deze wet zijn nieuwe afspraken vastgelegd rond het beheren, bewaren en verstrekken van donorgegevens bij kunstmatige bevruchting. Voor informatie zie: www.donorgegevens.nl.

4 Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

Als we kijken naar het gegeven van kinderen die geboren worden uit een ouder die voor hen onbekend blijft, merken we dat het om een diverse groep gaat: adoptiekinderen, kinderen die opgroeien bij homoseksuele, meestal lesbische ouders, kinderen van wie de ouders vertellen dat zij via een donor ter wereld kwamen²², kinderen die van hun moeder horen dat zij door een partner verwekt werden met wie de moeder reeds geruime tijd geen contact meer wenst... In dit advies beperken we ons tot de situatie van kinderen die via kunstmatige bevruchting met een donor ter wereld komen.

4.1. Willen kinderen meer weten over de donor?

In een beperkt onderzoek werd aan kinderen van lesbische ouders²³ gevraagd of zij informatie over de donor wensden. De helft van de kinderen had geen behoefte aan donorinformatie. Deze houding werd sterk gevoed door de loyaliteitsgevoelens ten aanzien van de meemoeder of de sociale moeder. Ze wilden de gevoelens van de meemoeder die hen mee heeft opgevoed en van wie ze houden niet kwetsen. De andere helft van de ondervraagde kinderen wilde graag meer weten over de donor, in het bijzonder over diens fysieke en psychologische trekken.

Het verlangen naar informatie over de donor blijkt niet te worden ingegeven door een identiteitscrisis of door het gemis aan een vader. Het motief waarom kinderen meer willen weten over de donor is nieuwsgierigheid. Welke gelijkenissen zijn er tussen mij en de donor?²⁴

Kinderen verwekt met een spermadonor blijken zich vanaf 8, 9 jaar bewust te worden van fysieke kenmerken en karaktertrekken bij zichzelf die hij niet terugvindt bij de ouder. Mevrouw Baetens, psychologe bij het centrum voor Reproductieve Geneeskunde AZ-VUB, is ervan overtuigd dat het voor het welzijn van het kind van ongelofelijk belang is dat het kind op de juiste manier geïnformeerd wordt over zijn ontstaansgeschiedenis: dit wil zeggen door de juiste personen (de ouders), op het juiste ogenblik (best voor 5 jaar) en op de juiste wijze. Openheid is belangrijk voor de identiteitsontwikkeling.²⁵ Dat open discours vormt vaak veel minder een probleem in lesbische gezinnen dat in heteroseksuele gezinnen met donorkinderen. Een identiteitscrisis blijkt meestal zijn oorzaak te vinden in het feit dat het kind te laat en niet door de ouders maar door een derde persoon, vaak nog naar aanleiding van een conflictsituatie in kennis gesteld wordt van de omstandigheden van de verwekking. Vanuit haar praktijkervaring stelt zij dat als het fout

²² Heteroseksuele ouders kunnen er ook voor kiezen om hun kind in het ongewisse te laten over het feit dat het via donorinseminatie ter wereld kwam.

²³ Het onderzoek gebeurde bij 41 kinderen in lesbische gezinnen tussen 7 en 17 jaar. 22 kinderen wensten geen informatie, 8 kinderen vroegen enkel om niet-identificerende informatie en 11 kinderen wensten identificerende gegevens van de donor. VANFRAUSSEM, K., PONJAERT-KRISTOFFERSEN, I. en BREWAEYS, A., "Why do children want to know more about the donor? The experience of youngsters raised in lesbian families", *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, maart 2003, 31-38.

²⁴ *Ibid.*, p.36.

²⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, *Parl.St. Kamer 2004-2005, nr.664/8*, p.100 (Hoorzitting met mevrouw P. Baetens, psychologe verbonden aan het Centrum voor reproductieve geneeskunde, AZ-VUB en professor Paul Devroey, directeur van het centrum Reproductieve geneeskunde van het AZ-VUB).

gaat, het meestal niet te maken heeft met het niet geïnformeerd zijn op zich, maar wel met de verkeerde manier van het geïnformeerd worden.

Het is mogelijk dat de houding van de kinderen ten opzichte van de donorinformatie in dit onderzoek werd beïnvloed door het gegeven dat zij wisten dat de regulering in België anonimiteit waarborgt. Mogelijk was hun houding anders geweest in een context zonder anonimiteitsregel.

Vanuit de praktijk wordt sterk aangedrongen op verder diepgaand onderzoek naar de gevolgen voor kinderen die weten dat ze van iemand afstammen, zonder dat ze die persoon kennen. In hoeverre en onder welke omstandigheden is anonimiteit schadelijk voor een kind?

4.2. Donoren haken af

Opheffing van de anonimiteit heeft in de praktijk tot gevolg dat donoren afhaken. In Nederland is het aantal donoren dat zich bij een kliniek aanmeldt sterk gedaald. Met als gevolg dat mensen met een kinderwens zelf op zoek gaan naar een donor of naar een kliniek in het buitenland gaan om via donorzaad een kind te krijgen.²⁶ “Is het een oplossing als we geen donoren meer vinden?” vraagt men zich in de praktijk af. Bij donoren blijkt het opheffen van de anonimiteit teveel onzekerheid mee te brengen. Juridisch is het donorschap onvoldoende beschermd, wat gevolgen kan hebben naar mogelijke aanspraken van kind en moeder naar het opnemen van ouderschapsplichten (bijvoorbeeld, onderhoudsplicht). Op sociaal-emotioneel vlak haken donoren af omwille van mogelijke gevolgen op langere termijn. Donoren lopen liever niet het risico om jaren later, als ze zelf hun familiale leven hebben uitgebouwd, met mogelijke consequenties van hun donatie geconfronteerd te worden. Ook artsen halen dit argument aan. Er blijft steeds onzekerheid over de evolutie van bijvoorbeeld een 20-jarige gezonde evenwichtige donor. Opheffen van de anonimiteit betekent dat hier voor het kind risico's aan verbonden kunnen zijn.

Ook al neemt het aantal donoren af, we kunnen ervan uitgaan dat de kinderwens bij ouders dezelfde blijft. Gaan ouders dan zelf op zoek naar een donor? Tegen welk voorwaarden en aan welke prijs worden er geslachtscellen aangeboden? Wellicht hebben de wachtlijsten in de ziekenhuizen tot gevolg dat een aantal koppels in een soort ‘zwart circuit’ terecht zal komen.

4.3. Aandacht voor psychosociale begeleiding

Als ouders een kind adopteren, worden zij psychologisch voorbereid en gescreend op hun adoptie-ouderschap. Ook bij ouders die via een donor een kind ter wereld brengen, is er een derde persoon betrokken. Hoe gaan ouders daar in hun onderlinge relatie mee om? Kunnen ze met dit gegeven in hun opvoeding verder? Slagen ze erin met het kind hierover te praten? Als we pleiten voor een opheffing van de anonimiteit betekent dit dat we ook meer evenwicht vragen voor informatie en de begeleiding van de ouders. Bij kinderen die geboren worden uit donorschap telt niet enkel het medisch gegeven. Het is belangrijk dat het psychosociaal aspect in de vruchtbaarheidsbehandeling van ouders voldoende plaats krijgt. Als kinderen het recht krijgen om gegevens van de donor op te vragen, vragen we als Kinderrechtencommissariaat expliciet ook aandacht voor de psychosociale begeleiding bij de ouderlijke beslissing tot donorinseminatie.

²⁶ In het antwoord van 23 augustus 2005 op de kamervragen over de sluiting van de grootste spermabank van Nederland antwoordt de Nederlandse minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport dat het aantal donoren in Nederland, sinds het bekend worden van het voornemen om de anonimiteitswaarborg op te heffen, is gedaald van ruim 900 in 1990 tot 185 in 2005. Zie: www.minvws.nl.

Ook voor kinderen die op zoek gaan informatie over de donor is deskundige begeleiding noodzakelijk. Wat kunnen de gevolgen zijn van de keuze om van het recht op informatie gebruik te maken?

Niet enkel voor kinderen en ouders maar ook voor donoren is informatie, voorlichting en sensibilisering nodig.²⁷ Welke gevolgen kan hun donorschap hebben? Hebben kinderen vaak behoefte aan informatie? Hoe is hun juridische positie als donor geregeld?

4.4. Een leeftijdsgrens voor het recht op informatie?

In Nederland heeft de wetgever het recht van het kind op informatie over de donor aan bepaalde leeftijdsgrenzen gekoppeld. Voor het opvragen van identificerende gegevens is de leeftijdsgrens 16 jaar. Als Kinderrechtencommissariaat zijn we geen voorstander van het invoeren van een trapsgewijs leeftijdscriterium. Welke garanties biedt een leeftijdsgrens van 16 jaar? We pleiten ervoor het recht op informatie niet aan een leeftijdsgrens te koppelen maar wel aan een individuele maturiteitsbeoordeling. Is het kind dat informatie vraagt tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat? De instantie die de donorgegevens bewaart en beheert kan deze beoordeling op zich nemen.

²⁷ De Nederlandse patiëntenvereniging voor mensen met vruchtbaarheidsproblemen pleit eveneens voor een doorgedreven voorlichtingscampagne rond donorschap.

5 Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Hoewel de tijd politiek nog niet rijp lijkt om de anonimiteit op te heffen, meent het Kinderrechtencommissariaat dat de huidige regeling met volledige anonimiteit in strijd is met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Regelgeving moet minimaal voorzien in de verzameling van identiteitsgegevens en moet aan het kind de mogelijkheid bieden om deze gegevens te raadplegen. Bij weigering tot toegang tot deze gegevens door de andere betrokkenen moet een onafhankelijke instantie de vraag tot kennisname kunnen beoordelen en de belangen afwegen;
- Het Kinderrechtencommissariaat pleit niet voor het tweesparenbeleid of het twee-lokettensysteem met zowel anonieme en niet-anonieme donoren. In dit systeem zijn het de ouders die de beslissing nemen. Het recht op informatie van het kind wordt daardoor volledig afhankelijk van de beslissing van de ouder;
- Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een breder debat over kinderen en opvoeding door ouders van wie zij niet biologisch afstammen. Dit debat hoort niet thuis binnen het kader van het debat over medisch begeleide voortplanting, maar binnen een psychologisch/sociaal-pedagogisch kader;
- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt fundamenteel onderzoek naar de behoeften van kinderen rond hun recht op informatie. Welke ondersteuning en begeleiding vragen kinderen? Hoe percipiëren kinderen het donorschap? Dit onderzoek is noodzakelijk in het debat ten gronde over het recht op informatie;
- In een systeem met recht op informatie is een sluitende juridische vormgeving van het donorschap noodzakelijk waarin elke koppeling van ouderlijke rechten en verantwoordelijkheden aan het donorschap wordt uitgesloten.